

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan
kunta- ja hyvinvointijaostolle

25.10.2023
HE 41/2023 vp

Rikosuhripäivystyksen lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioiksi 2024 / ihmiskaupan vastainen toiminta ja uhrien auttaminen

Rikosuhripäivystys (RIKU) kiittää pyynnöstä lausua valtion vuoden 2024 talousarvioesityksestä. Keskitämme lausunnossamme ihmiskaupan uhrien auttamiseen liittyviin seikkoihin.

Ihmiskaupan uhrien auttamis- ja tukityöhön erikoistuneiden järjestöjen resurssit

Vuonna 2021 julkaistussa Suomen ihmiskaupan vastaisessa toimintaohjelmassa ”Suomi torjuu ihmiskauppaa” todetaan, että ihmiskaupan uhrien auttamis- ja tukityöhön erikoistuneiden järjestöjen resurssit ovat usein ”suhteessa asiakasryhmän tarpeisiin riittämättömiä, projektiluontoisia ja epävarmoja”. Toimintaohjelmassa todetaan myös, että ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA on kehottanut Suomea myöntämään ihmiskaupan uhreja auttaville ja neuvoville järjestöille riittävän rahoituksen. Toimintaohjelmassa tunnistetaan järjestöjen tärkeä rooli erityisesti ihmiskaupan ilmitulon ja viranomaispalveluiden ulkopuolelle jäävien uhrien auttamisen suhteen.

Esimerkiksi poliisi ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ovat tuoneet raporteissaan ja puheenvuoroissaan esille, että suurin osa Suomessa tapahtuneista ihmiskauppa- ja lähirikostapauksista tulevat heidän tietoonsa Rikosuhripäivystyksen ihmiskaupan ja sen lähirikosten uhreille tarkoitetun matalan kynnyksen erityistukipalvelun kautta.

RIKUn erityistukipalvelu on tällä hetkellä ainoa järjestötoimija, joka tarjoaa matalan kynnyksen tukipalveluita työperäisen ihmiskaupan uhreille, mutta asiakkaat edustavat laajasti eri ihmiskaupan ja sen lähirikosten muotoja. Useat erityistukipalveluun yhteyttä ottavat asiakkaat pelkäävät eri syistä ottaa yhteyttä suoraan viranomaisiin ja päätyvät viranomaispalveluihin saatuaan RIKUn erityistukipalvelusta neuvontaa, jonka seurauksena he uskaltavat erityistukipalvelun avulla esimerkiksi tehdä rikosilmoituksen.

Erityistukipalvelu voitti vuoden 2023 kansallisen rikostorjuntakilpailun, jossa etsittiin tehokkaimmin työperäistä ja muuta ihmiskauppaa ehkäisevää hanketta tai työmuotoa. Oikeusministeriön niimeämä asiantuntijaraati perusteli valintaa palvelun vaikuttavuudella ja tuloksellisuudella, innovatiivisuudella sekä laajalla yhteistyöllä eri toimijoiden kanssa, mukaan lukien yhteistyön poliisin kanssa uhrien ilmoittamiskynnyksen madaltamiseksi sekä vihjetiedon välittämiseksi työsuojelutarkastajille tarkastusten tehostamiseksi ja tarkastuskohteiden valikoimiseksi. Nämä aloitteet mahdollistavat viranomaisten puuttumisen tilanteisiin, joihin useissa tapauksissa liittyy laaja ja systemaattinen rikollinen toiminta, joka paitsi tuo mittavaa rikoshyötyä rikoksentekijöille myös vääristää markkinoita

työntekijöitä hyväksikäyttävien yritysten voidessa polkea hintoja ja saada täten kilpailuetua rehellisiin yrittäjiin nähden.

Valtakunnallisesti toimivan RIKUn erityistukipalvelun asiakasmäärät ovat kasvaneet vuosittain ja vuonna 2022 erityistukipalvelun asiakkaana oli 1253 ihmiskaupan ja sen lähirikosten uhreja. Erityistukipalvelu on pitkään toiminut vajailla resursseilla, mikä on vaarantanut työn laadun, uhrien oikea-aikaisen avunsaannin sekä sitä kautta myös ihmiskaupan ilmitulon viranomaisille sekä uhrien oikeusturvan. Erityistukipalvelu ei ole myöskään useaan vuoteen voinut tehdä tehokasta tavoittavaa työtä, sillä resurssit ovat olleet tarpeen oma-aloitteisesti palveluun yhteyttä ottavien sekä muiden toimijoiden palveluun ohjaamien asiakkaiden palvelemiseksi.

Rikosuhripäivystyksen erityistukipalvelun rahoitus

RIKUn erityistukipalvelun päärahoittaja on vuodesta 2015 lähtien ollut sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. Vuoden 2023 avustus on 252 000 euroa, mikä riittää kolmen työntekijän palkkaukseen. STEA ei pysty indeksikorotuksia lukuun ottamatta lisäämään toimintaan osoitettua rahoitusta nostaakseen erityistukipalvelun henkilöstömäärää tarvittavalle tasolle (minimi kuusi kokoai-kaista työntekijää) ja STEA:n rahoituksen on arvioitu laskevan vuodesta 2026 lähtien. Erityistukipalvelun rahoitusta on tilapäisesti voitu lisätä vuoden 2024 syksyyn saakka oikeusministeriön Rikosuhripäivystykselle keväällä 2023 myöntämän erityisavustuksen turvin. Rahoitus pohjautuu eduskunnan joulukuussa 2022 hyväksymiin ns. joululahjarahoihin, joita kohdennettiin ihmiskaupan uhrien auttamiseen yhteensä 300 000 euroa.

Erityistukipalvelun toiminta on pysyvää ja pitkäjänteistä toimintaa, jota kehitetään jatkuvasti vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin, eikä väliaikaisella hankerahoituksella ole mahdollista paikata perustoiminnan resurssivajetta. Erityistukipalvelun neuvontatyössä vaaditaan myös sellaista erityisasiantuntemusta, jota ei pääse kertymään, mikäli palveluun voidaan rekrytoida työntekijöitä vain lyhytaikaisiin työsuhteisiin. Rikosuhripäivystyksen julkisen palveluvelvoitteen mukaista perusrahoitusta ei ole mahdollista kohdentaa ihmiskaupan uhrien erityistukipalvelun rahoittamiseen, koska julkisen palveluvelvoitteen sisältö on tarkasti määritelty vain rikosuhridirektiivin mukaisiin uhrien yleisiin tukipalveluihin, jotka eroavat merkittävällä tavalla erityistukipalvelun sisällöstä ja toimintatavoista.

Erityistukipalvelun toiminnan jatkuminen vaatisi arviomme mukaan vähintään nykyisen rahoitustason takaamista myös vuoden 2024 syksyn jälkeen. Rahoituksen lisääminen mahdollistaisi myös laajemman tavoittavan työn sellaisten ihmiskaupan uhrien parissa, jotka eivät tällä hetkellä itsenäisesti löydä palveluiden piiriin eivätkä ohjautu rikosprosessiin.

Rikosuhripäivystys esittää, että erityistukipalvelulle taattaisiin pitkäjänteinen rahoitus esimerkiksi oikeusministeriön kautta ja rahoituksen tasoa nostettaisiin vastaamaan avun tarvetta ottaen huomioon asiakasmäärien jatkuva ja merkittävä kasvu. Vähimmillään oikeusministeriön erityistukipalvelulle vuonna 2023 myöntämälle lisärahoitukselle tulisi myöntää jatkoa palvelun riittävän rahoituksen takaamiseksi. Oikeusministeriön avustusmomentilla on erillinen 300 000 euron määräraha ihmiskaupan uhrien auttamiseen myös vuosille 2024 ja 2025 ja 200 000 euron määräraha vuodelle 2026, mutta tässä vaiheessa tämän määrärahan kohdentamisesta ei ole tar- kempaa tietoa.

Pia Marttila
koordinoiva erityisasiantuntija
ihmiskaupan uhrien auttamistyö

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja